(עדת הזקנים לרחבעם)

עבודות אני נותן לכם שנאמר °וידברו אליו לאמר אם היום תהיה עבד לעם הזה: ת"ר °אשר נשיא יחטא א) אמר ריב"ז אשרי הדור שהנשיא שלו מביא קרבן על שגגתו, אם נשיא שלו מביא קרבן צריך אתה לומר מהו הדיוט ואם על שגגתו מביא קרבן צריך אתה לומר מהו זדונו מתקיף לה רבא בריה דרבה אלא מעתה דכתי' °ואת אשר חטא מן הקדש ישלם" וכי רבעם בן נבט דכתיב ביה °אשר חטא ואשר החטיא" הכי נמי דאשרי הדור הוא? שאני הכא דשני קרא בדבוריה. דרש רב נחמן בר רב חסדא מאי דכתיב °יש הבל אשר נעשה על הארץ וגו': אשריהם לצדיקים שמגיע אליהם כמעשה הרשעים של עולם הבא בעולם הזה, אוי להם לרשעים שמגיע אליהם כמעשה הצדיקים של עולם הבא בעולם הזה, אמר רבא אטו צדיקי אי אכלי תרי עלמי מי סני להו? אלא אמר רבא אשריהם לצדיקים שמגיע אליהם כמעשה הרשעים של עולם הזה בעולם הזה, אוי להם לרשעים שמגיע אליהם כמעשה הצדיקים של עולם הזה בעולם הזה, רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע אתו לקמיה דרבא אמר להו אוקימתון מסכתא פלן ומסכתא פלן? אמרו ליה אין, איעתריתו פורתא? אמרו ליה אין דזבנן קטינא דארעא, קרי עלייהו אשריהם לצדיקים שמגיע אליהם כמעשה הרשעים שבעולם הזה בעולם הזה. ב) אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן מאי דכתיב °כי ישרים דרכי ה' וצדיקים ילכו בם ופושעים יכשלו בם" משל לשני בני אדם שצלו פסחיהם: אחד אכלו לשום מצוה ואחד אכלו לשום אכילה גסה, זה שאכלו לשום מצוה "צדיקים ילכו בם" זה שאכלו לשום אכילה גסה "ופושעים יכשלו בם". א"ל ריש לקיש: רשע קרית ליה? נהי דלא עביד מצוה מן המובחר פסח מי לא קאכיל? אלא משל לשני בני אדם זה אשתו ואחותו עמו בבית וזה אשתו ואחותו עמו בבית, אחד נזדמנה לו אשתו ואחד נזדמנה לו אחותו, זה שנזדמנה לו אשתו "צדיקים ילכו בם" וזה שנזדמנה לו אחותו "ופושעים יכשלו בם", מי דמי אנן קאמרינן חדא דרך והכא שני דרכים אלא משל ללוט ושתי בנותיו: הן שנתכוונו לשם מצוה "צדיקים ילכו בם", הוא שנתכוון לשם עבירה "ופושעים יכשלו בם", ודלמא הוא נמי לשם מצוה הוא מכוין? א"ר יוחנן כל הפסוק הזה לשם עבירה נאמר °וישא לוט °ותשא אשת אדניו את עיניה, את עיניו °ויאמר שמשון [וגו'] אותה קח לי כי היא ישרה בעיני, °וירא אותה שכם בן חמור, את כל ככר הירדן °כי בעד אשה זונה עד ככר לחם, כי כלה משקה °אלכה אחרי מאהבי נותני לחמי ומימי צמרי ופשתי שמני ושקויי. והא מינס אניס? תנא משום רבי יוסי בר רבי חוני למה נקוד על וי"ו שבקומה של בכירה? לומר לך שבשכבה לא ידע אבל בקומה ידע ומאי ה"ל למעבד מאי דהוה הוה? נפקא מינה דלפניא אחרינא לא איבעי ליה למישתי. דרש ג) רבה מאי דכתיב °אח נפשע מקרית עוז ומדינים כבריח ארמון "אח נפשע מקרית עוז" זה לוט שפירש מאברהם "ומדינים כבריח ארמון" שהטיל מדינים בין ישראל לעמון שנאמר °לא יבא עמוני ומואבי בקהל ה'" ד) דרש רבא ואיתימא ר' יצחק מאי דכתיב °לתאוה יבקש נפרד (ו)בכל תושיה יתגלע: לתאוה יבקש נפרד זה לוט שנפרד מאברהם (ו)בכל תושיה יתגלע שנתגלה קלונו בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ה) דתנן עמוני ומואבי אסורין איסור עולם. ו) ואמר עולא תמר זנתה, וזמרי זינה: תמר זנתה יצאו ממנה מלכים ונביאים זמרי זינה נפלו כמה רבבות מישראל. ז) אמר רב נחמן בר יצחק גדולה עבירה לשמה ממצוה שלא לשמה שנאמר °תבורך מנשים יעל אשת חבר הקיני מנשים באהל תבורך: מאן ח) נינהו נשים באהל שרה רבקה רחל ולאה, איני ט) והאמר רב יהודה אמר רב לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצות אפילו שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה? אימא כמצוה שלא לשמה, י) אמר רבי יוחנן שבע בעילות בעל אותו רשע באותה שעה שנאמר °בין רגליה כרע נפל שכב וגו', והא קא מיתהניא מעבירה? אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחאי אפילו טובתם של רשעים רעה היא אצל צדיקים. כ) אמר רב יהודה אמר רב לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצות אפילו שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה שבשכר מ"ב קרבנות שהקריב בלק הרשע זכה ויצתה ממנו רות ל) דאמר רבי יוסי ברבי חנינא רות בת בנו של עגלון בן בנו של בלק מלך מואב. מ) א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן מנין שאין הקב"ה מקפח אפילו שכר שיחה נאה? מהכא: דאילו בכירה דקרייה מואב אמר ליה רחמנא למשה °אל תצר את מואב ואל תתגר בם מלחמה מלחמה

הוא

תורה אור: מלכים א יב · ויקרא ד · שם ה · מלכים א יד · קהלת ח · הושע יד · בראשית יט · שם לט · בראשית לד · משלי ו · הושע ב · משלי יח · דברים כג · משלי יח · שופטים ה · שם ה · °)דברים ב

רש"י

עבודות אני נותן לכם. שהשררות עבדות הוא לו לאדם לפי שמוטל עליו עול רבים: אשר. כמו אשרי: צריך אתה לומר מהו הדיוט. בתמיה כלומר אם המלך שאין לבו כפוף מרגיש ומביא קרבן על שגגתו כ"ש שהדיוטות מרגישין שלבם כפופים: מהו על זדונו. בתמיה כלומר אם על שגגתו מרגיש כ"ש שמרגיש על זדונו וחוזר בתשובה: שאני הכא דשני קרא בדבוריה. דבאידך כתיב "אם כל עדת ישראל ישגו, אם הכהן המשיח, אם נפש" והכא כתיב "אשר נשיא יחטא" ודאי "אשרי" משמע: אשריהם לצדיקים. כלומר אשרי הצדיקים שמגיע אליהם כמעשה הרשעים שבעולם הבא בעולם הזה כלומר שמגיע אליהם צרות לצדיקים בעולם הזה כדרך שמגיע לרשעים בעוה"ב: אוי. כמו ווי דהכא לא כתיב "אשר" דמשמע אוי להם לרשעים שמגיע אליהם טובות בעולם הזה כדרך שמגיע טובות לצדיקים בעולם הבא דרעה היא לרשעים כדכתיב "ומשלם לשונאיו אל פניו וגו'" (דברים ז): לצדיקים אי אכלי תרי עלמי מי סני להו. מי שנאוי הוא להם [כלומר כלום רע להם] לצדיקים שאוכלים שני עולמות שיש להם טובה בעוה"ז ובעוה"ב: אלא אמר רבא אשריהם לצדיקים שמגיע להם. טובות כמעשה הרשעים שבעוה"ז שיש להם טובה כדכתיב "ומשלם לשונאיו" דכך מגיע לצדיקים בעוה"ז אשריהם שיש להם טובה בעולם הזה ולעוה"ב: ואוי להם לרשעים שמגיע להם. צרות כמעשה הצדיקים שבעולם הזה [דמשמע שבאים עליהם צרות כמו שבאים על הצדיקים בעוה"ז] דהקב"ה עושה כדי לגבות [חובם] מהצדיקים בעוה"ז כדי שיהא להם שכר טוב בעוה"ב דכך מליט צרות לרשעים בעוה"ז אוי להם שאין להם טובה לא בעולם הזה ולא בעולם הבא: אוקימתון מסכתא פלן. כלומר יש לכם מסכתא סדורה בפיכם מסכתא פלוני ופלוני: איעתריתו פורתא. כלומר יש לכם עושר ואין לכם לטרוח אחר מזונות ויש לכם פנאי לעסוק תדיר בתורה: אמרו לו אין דזבנן. לכל חד וחד מינן קטינא דארעא ומתזנינן מינה ברווחא: קרי עלייהו אשריהם לצדיקים שמגיע אליהם כמעשה הרשעים שבעוה"ז. דאכלי לצדיקים תרי עלמי: לשם אכילה גסה. שלא לשום מצוה אלא נתכוין לאוכלו לשם קנוח סעודה: מי דמי אנן קאמרינן חד דרך. דזה ילך בה וזה יכשל בה: והכא שני דרכים. דלזה נזדמנה לו אשתו ולזה נזדמנה לו אחותו: נפשע. נמרד שמרד בו שפירש ממנו: מקרית עוז. עוז כמו עז אברהם כדכתיב אל צור חוצבתם (ישעיה נא): שהטיל מדינים. בינו ובין בני ישראל כבריחים שנועלים שהחיצונים אינם יכולין ליכנס לפנים וכך אין עמוני ומואבי יכולין להתערב בישראל דכתיב "לא יבא עמוני ומואבי": לתאוה. של עבירה יבקש נפרד: זה לוט. דכתיב ביה "ויפרדו איש מעל אחיו": יתגלע. כמו לפני התגלע (משלי יז) לשון גלוי: תמר זנתה. ונתכוונה לשום מצוה כדי להעמיד זרע מן הצדיקים כדכתיב "כי ראתה כי גדל שלה": זמרי זינה. ונתכוון לשם עבירה: מדקאמר גדולה עבירה לשמה ממצוה שלא לשמה מכלל דמצוה שלא לשמה גריעותא הוא והא אמר רב יהודה וכו': אלא אימא גדולה עבירה לשמה. כלומר לשום מצוה כמצוה שלא לשמה: "בין רגליה כרע נפל שכב". בין רגליה כרע נפל באשר כרע שם נפל שדוד" הרי שבעה: נתכוונה לשם מצוה. כדי להתיש כחו ותהא יכולה להרגו: מ"ב קרבנות. ג"פ ז' מזבחות פר ואיל במזבח: יצאה ממנו רות. שיצא ממנה דוד שריוה להקב"ה בשירות ובתשבחות (ברכות ז: ב"ב יד:): דקרייה מואב. משמע מאבי:

בן

תוספות הרא"ש

ואחד אכלו אכילה גסה. פרש"י ז"ל [לשם אכילה גסה] שלא נתכוון לאכלו לשם מצוה אלא נתכוון לאכול בקנוח סעודה (לשם אכילה גסה). ופירושו אינו מובן דמאי פשע אי כמה שאכל בקנוח סעודה זו היא עיקר מצותו שיהא נאכל על השבע. ועוד מאי דקאמר לשם אכילה גסה אם הוא שבע כ"כ שהאכילה גם היא לו מה לו להזכיר לשם אכילה גסה. ואם הוא תאב לאכלו ואכל שלא לשם מצוה לימא ואחד אכלו שלא לשם מצוה. אלא נראה לפרש כפשוטו שאכלו לאחר שהיה שבע כ"כ שאינו נהנה כלל מאותה אכילה אע"פ שדרכו להיות נאכל על השבע היינו משום דכתיב למשחה כדרך שהמלכים אוכלים שמביאין התפנוקין סמוכים בקיצת סעודה לפי שכבר שבעו מאחר מאכלים ונפשם קצה בהם אלא שנהנים ממאכלים המתוקים באחרונה. אבל אין לאכול קדשים אחר השבע כ"כ שאין נפשו נהנה מהם שאין זה למשחה. ומ"מ פריך שפיר כי דלא קא עביד מצוה מן המובחר פסח מיהא עביד דמקריה שפיר אכילה אע"פ שאינו נהנה מהם. והא דאמרינן האוכל אכילה גסה ביוה"כ פטור אלמא דלא מקריה אכילה כלל היינו כשהוא שבע כ"כ שמאכל כואב לו מרוב שבעו: לתאוה יבקש נפרד זה לוט שנפרד מאברהם. אע"פ שלא נפרד עד שאמר לו אברהם כיון שמריבים זו באה מחמת הרועים ה"ל למחות שלא יריבו עוד ולמדך שהיה תאב להפרידו וכיון שפתח לו אברהם מיד נפרד ממנו ומתוך זה נתגלה קלונו שאם נשאר אצל אברהם לא באה תקלה זו ע"י. הרמ"ה ז"ל: גדולה עבירה לשמה מה שנבעלה יעל לסיסרא לא לכוונת הנאה אלא להתיש כחו שירדו ויהרגנו אבל בעילות האמהות לכוונת הנאתן הלכך קרי להו מצוה שלא לשמה:

רבינו חננאל

דכולי עלמא מיהת הני קראי. פירוש הכתובין בפרשת שלח לך וכי תשגו וגו' בעבודת כוכבים הוא דכתיב מנא לן אמר רבא ואיתימא ר' יהושע בן לוי ואמרי לה כדי בלא חכם (סבר) [אחר] אמר קרא וכי תשגו ולא תעשו את כל המצות האלה. איזו היא מצוה ששקולה כנגד כל המצות כולן הוי אומר זו עבודת כוכבים התם תניא בספרי אשר דבר ה' אל משה מנין אתה אומר שכל המודה בעבודת כוכבים כופר בעשרת הדברות ת"ל אשר דבר ה'. ולהלן הוא אומר וידבר אלהים. אחת דבר. הלא כה דברי כאש. מנין אף במה שנצטוה משה ת"ל את כל אשר צוה ה' אליכם ביד משה. מנין אף במה שנצטוו הנביאים ת"ל מן היום אשר צוה ה'. מנין אף במה שנצטוו האבות ת"ל והלאה לדורותיכם. ומהיכן מתחיל המקום לצוות האבות. שנאמר ויצו ה' אלהים על האדם. (מנין) [מגיד] הכתוב שכל המודה בעבודת כוכבים כופר בעשרת הדברות. ובמה שנצטווה משה ובמה שנצטוו הנביאים ובמה שנצטוו האבות: [דבי רבי] תנא את כל אשר [צוה ה' אליכם ביד משה וכתיב אשר] דבר ה' אל משה. איזו היא מצוה שהיא בדבורו של הקב"ה וצוה על ידי משה הוי אומר זו עבודת כוכבים פירוש דכתיב לא יהיה לך: דבי רבי ישמעאל תנא (שייך לדף ח ע"ב) למן היום אשר צוה ה' והלאה איזו היא מצוה שהיא נאמרת תחלה הוי אומר זו עבודת כוכבים. פירוש תחלת עשרת הדברות. ודחי' הא. דהא תניא י' מצות נצטוו ישראל במרה וכו' כדאיתא בפרק ד' מיתות. אלמא אחרים קדמי. ואסיק' [אלא] מהוראתא (הדא דהכא) [כדשנינן] מעיקרא: מתני' אין חייבין. פירוש ב"ד על עשה ועל לא תעשה שבמקדש. פי' עשה כשנטמא בעזרה לא תעשה כשנטמא בחוץ. כאשר מפורש בפרק ידיעות הטומאה מאי טעמא אין חייבין והא איכא כרת משום דליתא בקביעה וכל מה דליתיה בקביעה לא מחייבי ביה צבור דאין צבור עני. ותו דנפש כתיב בהו. ואין שום אדם מביא אשם תלוי על עשה ועל לא תעשה שבמקדש אבל בית דין חייבין על עשה ועל לא תעשה שבנדה וכל אדם מביא עליהן אשם תלוי דהא איתא בקביעה ומפורש בספרא. ובתוספתא מאי טעמא דמחייבי על עשה שבנדה וכבר ביארנום בפרק ידיעות הטומאה: איזו היא מצות עשה שבנדה. פרוש מן הנדה פי' כשנודע לו (בפנים) [בכניסה] איזו היא מצות לא תעשה אל תבוא על הנדה. פירוש כשידע קודם ביאתו: מנא הני מילי. פי' דאין מביאין אשם תלוי על עשה ועל לא תעשה שבמקדש. א"ר יצחק בר אבדימי נאמר באשם תלוי ולא ידע ואשם תאמר בצבור אשר לא תעשנה בשגגה ואשם א) מה צבור בקבוע אף אשם תלוי בקבוע. פי' מה קרבן צבור אינו בא אלא בקבוע אף אשם תלוי אינו בא אלא [על] חטא שודאי בקבוע. אקשינן אי הכי עולה ויורד נמי דהא כתיב והיה כי יאשם לאחת מאלה וגו' כלומר יכולין אנו ללמוד מיאשם דכתיב גבי עולה ויורד דלהכי אתא לומר לך דאתי אשם תלוי שלא בקבוע. ודחינן דנין אשמו מאשם ואין דנין אשם מיאשם. ודחינן האי סברא מאי נפקא מינה כלומר אין הפרש למדרש בין יאשם לאשמו דהא תנא דבי ר' ישמעאל ושב הכהן ובא הכהן זו היא שיבה וזו היא ביאה. וכבר פירש' הא דר' ישמעאל בתחלת יבמות ובכמה מקומות ולהתו יבוקש משם. ועוד יש לנו אשם בהדיא. דכתיב גבי טומאת מקדש וקדשיו והוא ידע ואשם. אלא ב) אמר רב פפא דנין אשם מצות ה' מאשמו מצות ה'. פי' גבי צבור כתיב אחת מכל מצות ה' וכתיב נמי הכי באשם תלוי. ואקשינן לרב פפא נגמר ואשם נשיאות עון מואשם נשיאות עון. פי' גבי עולה ויורד כתיב אם לא יגיד ונשא עונו [ובאשם תלוי כתיב ולא ידע ואשם ונשא עונו] ואסיקנא משמיה דרב נחמן בר יצחק דנין אשם מצות אשר לא תעשינה. מאשם מצות אשר לא תעשינה. פי' תלתיהו כתיבי בצבור. וכתיבי באשם תלוי ואל יוכיחו שמיעת קול וטומאת מקדש דלא כתיב בהו כל הני. ג) ובתחלת פרק איזהו מקומן של זבחים (דף מח) ילפינן דאין מביאין אשם תלוי על טומאת מקדש וקדשיו מגזרה שוה: מתני' אין חייבין. פי' ב"ד (ומשיח) על שמיעת הקול. פירוש אם הורו בהיתירה. ועל ביטוי שפתים ועל טומאת מקדש וקדשיו. פי' דאין צבור בעולה

ויורד

עין משפט נר מצוה

ט א מיי' פ"ג מהל' ת"ת הלכה ה ופ"י מהל' תשובה הלכה ה סמג עשין יב טוש"ע י"ד סי' רמו סעיף כ:

מסורת הש"ס

א) [תוספתא דב"ק פ"ט] ב) נזיר כג: ג) [נזיר כג. איתא רבא] ד) נזיר כג: ה) שם יבמות עז: ו) נזיר כג: ז) [נזיר כג: ע"ש] ח) פסחים קה: ט) נזיר כג: סוטה כב: ערכין טז: סנהדרין קה: נזיר כג: י) [יבמות קג.] כ) [נ"ל נשנא אמר רב יהודה אמר רב] ל) [נזיר כג: ע"ש סוטה מז. ע"ש סנהדרין קה: ע"ש] מ) ב"ק לח: נזיר כג:

קהלת ח:יד

יש הבל אשר נעשה על הארץ אשר יש צדיקים אשר מגיע אליהם כמעשה הרשעים ויש רשעים שמגיע אליהם כמעשה הצדיקים

נושא

צדיק ורשע

נשיא "אשר"

לו

מבנה

ב' צורות מתי ע"ק לומר "אשריהם לצדיקים"

נושא/מבנה

"משל"

ד' צורות להסביר הא דכתיב "כי ישרים דרכי ה' צדיקים ילכו בם ופושעים יכשלו בם"

נושא

עבירה לשמה

א) נ"י רבינו נכונה. ב) וכ"ה בתוס' הרא"ש ג) זה לא נמצא שם בהדיא רק בכריתות דף כ"ז ע"ב ילפינן בג"ש מצות מצות מחטאת חלב דאין אשם תלוי בא אלא על דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת ואולי כוונת רבינו דלף דליכור גופא ילפינן בג"ש מחטאת יחיד מ"מ ילפינן בג"ש לאשם תלוי משום דכונתיס שם דדבר כלומד בג"ש חוזר ומלמד בג"ש ועדיין צ"ע.